

A fenntarthatóságra nevelés szakmai támogatási lehetőségei

A fenntarthatóság szempontjainak figyelembevétele egyre több szektorban, így a nevelési-oktatási intézményekben is mindinkább kiemelt cél. A környezeti nevelésben mutatott jártasság és a fenntarthatóság értékrendjének képviselője 2019 óta a pedagógus-kompetenciák között is szerepel. **Botárné Barcza Évát**, az Oktatási Hivatal Pedagógiai-szakmai Szolgáltatások Koordinációs Főosztálya (PSZKF) Szakmai Szolgáltatások Osztályának vezetőjét kérdeztük a fenntarthatóságra nevelés szakmai támogatásának lehetőségeiről.

Szöveg: **Schvéd Brigitta**

ÖKOISKOLA

ÖRÖKÖS ÖKOISKOLA

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma a 2022. április 25-i hétre hirdette meg az idei Fenntarthatósági Témahetet, melynek kezdettől fogva elsődleges célja a fenntarthatóság üzenetének iskolai keretek közötti minél hatékonyabb terjesztése. Hogyan támogatja a hazai köznevelési intézményekben a fenntarthatóságra nevelést a Pedagógiai-szakmai Szolgáltatások Koordinációs Főosztálya, azon belül is a Szakmai Szolgáltatások Osztálya?

A szakmai szolgáltatások biztosítása tulajdonképpen kettős feladat osztályunk számára. Egyrészt fontos feladatunk a Magyarországi Ökoiskola Program monitorozása és szakmai támogatása, a folyamatos tájékoztatás. Az Örökös Ökoiskolák és Ökoiskolák évenkénti monitorlátogatását az Emmi címjegyzéke alapján, illetve részletes protokoll szerint végezzük. Ugyanakkor a teljes köznevelési intézményhálózat segítése végett ennél komplexebb tevékenységként gondolunk a fenntarthatóságra nevelés támogatására. Ennek érdekében a Pedagógiai-szakmai Szolgáltatások Koordinációs Főosztálya – jelentős részben a 15 pedagógiai oktatási központ (POK) bevonásával – szerteágazó feladatokat teljesített az elmúlt immár több mint két évben a fenntarthatóságra nevelés támogatása terén.

Az ökoiskolák támogatásával kapcsolatban milyen feladatok tartoznak tevékenységeik közé?

Az említett monitortevékenység és a szakmai támogatás mellett kiemelten fontos feladatunk a folyamatos tájékoztatás, a hírek biztosítása az ökoiskolák számára. Ennek érdekében rendszeresen összeállítjuk és kiadjuk az *Ökoiskolai Hírmondót*,¹ valamint az Oktatási Hivatal Honlap- és Kiadványszerkesztési Osztályának

segítségével folyamatos az **oktatas.hu Fenntarthatóságra nevelés** menüpontjának² tartalomfejlesztése is. Tavaly átirányítottuk az **okoiskola.hu** domaint ugyanerre a felületre, így a menüpont értékes tartalmi – többek között például a kapcsolódó jó gyakorlatok, az ökoiskola-előadások, vagy például az említett *Ökoiskolai Hírmondó* – még könnyebben elérhetők nemcsak az ökoiskolák, hanem minden intézmény számára. Másik fontos tevékenységi területünk minden évben az úgynevezett *Regionális Ökoiskola Találkozó* szervezése, melyeket az elhúzó pandémia miatt az utóbbi két évben online formában szerveztünk meg.

A Regionális Ökoiskola Találkozók alkalmával miben mélyülhetnek el a résztvevők a környezeti neveléssel kapcsolatban?

2020-ban hét alkalommal, 2021-ben pedig három alkalommal valósítottunk meg 4–4 órás szakmai programot az ökoiskolákban dolgozó pedagógusok számára *Változó világ, alkalmazkodó ökoiskola* címmel. Az online találkozók megvalósításával az volt a célunk, hogy a fenntarthatóságra neveléshez kapcsolódó legújabb lehetőségeket, ötleteket bemutatva hozzájáruljunk az ökoiskolai hálózat erősödéséhez, továbbá a legújabb innovációk disszeminációjához. Az ökoiskolákban dolgozó, a rendezvény iránt érdeklődő kollégák bármelyik időpontra bejelentkezhetnek a célra létrehozott online regisztrációs felületen keresztül.

Az elmúlt alkalommal a kooperáció tanításáról, az éghajlatváltozásról, illetve az ember és a természeti környezet interakciójáról szóló előadások megtartására olyan elismert szakembereket kértünk fel, mint *Prof. Dr. Ürge-Vorsatz Diána* (a Magyar Éghajlatváltozási Tudományos Testület társelnöke),

¹ https://www.oktatas.hu/koznevelés/pedagogiai-szakmai-szolgáltatások/fenntarthatóságra-nevelés/okoiskolák_Magyarorszag/okoisk_hirmondo

² <https://www.oktatas.hu/koznevelés/pedagogiai-szakmai-szolgáltatások/fenntarthatóságra-nevelés>

Dr. Kiss-Csapó Gergely (a BGE Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar és a LFZE Bartók Konzervatórium oktatója), valamint *Dr. Varga Attila* (az ELTE egyetemi docense és a HERA Környezetpedagógiai szakosztály elnöke). Előadásait mindhárom eseményen ökoiskolai jó gyakorlatok bemutatásai követték. Ezeket úgy választottuk ki, hogy a legújabb fenntarthatósági témákról és megoldásokról a legkülönbébb ökoiskolák számolhassanak be az országos közönség előtt. A tavalyi rendezvény fókuszában az ökoiskolák belső, illetve településen belüli együttműködése, az ének-zene és a fenntarthatóságra nevelés, valamint az ökoiskolákban történő helyi és globális felelősségvállalásra nevelés állt. Az előadókat, illetve a jó gyakorlatokat bemutató ökoiskolák képviselőit is beleértve összesen 580 fő vett részt a tavalyi programon, amely a korábbi évekhez képest komoly előrelépésnek számít. A disszemináció érdekében az előadások diasorozatait elérhetővé tettük a honlapon.³

Említette, hogy a teljes köznevelési intézményhálózat segítése végett a PSZKF Szakmai Szolgáltatások Osztálya az ökoiskolák segítésénél sokrétűbb, komplex tevékenységként tekint a fenntarthatóságra nevelés támogatására. Miért fontos, hogy ne csak az ökoiskolákat, hanem a teljes köznevelési intézményhálózatot segítsék és támogassák a fenntarthatóságra nevelés terén?

2019-ben belépett egy új terület a pedagóguskompetenciák közé (9. pedagóguskompetencia), amely szerint „a környezeti nevelésben mutatott jártasság, a fenntarthatóság értékrendjének hiteles képviselője és a környezettudatossághoz kapcsolódó attitűdök formálásának módja” is a pedagógusok feladatai közé tartozik. Immár tehát minden óvodának és iskolának kötelező foglalkoznia a fenntarthatóságra nevelés témakörével. Ez készítetett minket arra, hogy ne csak a Zöld Óvodákra és az Ökoiskolákra, hanem minden intézményre és minden pedagógusra fókuszáljunk szakmai támogatási tevékenységünk során. Ezzel az új kompetenciaterülettel együtt tehát beépítettük a fenntarthatóságra nevelés támogatását is szakmai szolgáltatásaink közé, hiszen rendkívül fontosnak tartjuk, hogy a pedagógusok számára ebben a témában is hiteles, szakmai segítséget és támogatást tudjunk nyújtani.

A fenntarthatóságra nevelés új kompetenciaterületével kapcsolatban milyen módon és irányokból támogatják a pedagógusokat?

A honlapon megjelenő tartalomfejlesztés, az online elérhető *Ökoiskolai Hírmondó* szerkesztése, valamint az előbbieken említett rendezvények mindegyikével hozzájárulunk a pedagógusok folyamatos tájékoztatásához. A *Hírmondó* tekintetében elmondható, hogy 2020 szeptemberében adtuk ki az első számot, amely immár egy közel 30–40 oldalas – nem kizárólag az ökoiskoláknak, hanem minden intézménynek hasz-

nos, könnyen elérhető és forgatható – munka, amelynek szerkesztésében egy ideje már POK-os kollégáink is részt vesznek.

Mindezekon kívül mi készítjük fel a 15 POK fenntarthatóságra nevelést segítő szakembereit is. A felkészítő tevékenység támogatására 2020 óta egy *fenntarthatóságra nevelés munkacsoportot* működtetünk. A tematikus munkacsoport feladatellátásában a PSZKF Szakmai Szolgáltatások Osztályának valamennyi munkatársán túl valamennyi POK fősztályvezetője, valamint POK-onként egy-két kolléga vesz részt.

A munkacsoportunk negyedévente találkozik akár személyes, akár online formában, a POK-os kollégák pedig a közös megbeszélések alapján helyben tudják koordinálni és segíteni a szaktanácsadókat, rajtuk keresztül pedig közvetett módon a pedagógusokat és az intézményeket a fenntarthatóságra nevelés témakörében. Az egészet tekintve tehát elmondható, hogy számunkra az a fontos, hogy minden pedagógusnak fejlesztő célú támogatást tudjunk nyújtani és rendelkezésre álljunk számukra szakmai kérdésekben, többek között a környezeti nevelés támogatása terén is. A szóban forgó munkacsoportot tehát annak érdekében hoztuk létre, hogy a fenntarthatóságra nevelés tekintetében minél hatékonyabbak és felkészültebbek lehessenek az országszerte működő szaktanácsadók, akik a felmerülő vagy felmért igények alapján helyben tudnak segíteni az egyes intézményeknek és pedagógusoknak. Mi ehhez biztosítjuk a szakmai háttértámogatást egyrészt a munkacsoport-megbeszélések, másrészt a szaktanácsadóink számára készített, úgynevezett *minikurzusok* révén.

Az említett minikurzusok hogyan és milyen formában segítik a szaktanácsadókat és rajtuk keresztül az óvodai és iskolai pedagógusokat a fenntarthatóságra nevelés kompetenciaterületén?

A szaktanácsadói hálózatnak fel kell készülnie az új kompetenciaterületre, és mivel ez szaktárgytól függetlenül minden pedagógust érint, ezért úgy gondoltuk, hogy az általunk nyújtott szakmai támogatásnak is szaktárgytól függetlennek kell lennie. Ennek érdekében olyan minikurzusokat dolgoztunk ki számukra a fenntarthatóságra neveléshez és a környezettudatosság erősítéséhez kapcsolódó témákban, amelyeknek minden szaktanácsadó hasznát tudja venni annak érdekében, hogy – szakterülettől és szaktárgytól függetlenül – minél hatékonyabb támogatást tudjon biztosítani a „teren” végzett munkája során.

A 2020-ban létrehozott és kipróbált szaktanácsadói minikurzusokhoz kapcsolódó képzői felkészítéseket a PSZKF tavaly is megszervezte és megtartotta a POK-ok által delegált szaktanácsadók számára. A tavalyi év folyamán hét kurzuson összesen 100 szaktanácsadót készítettünk fel a minikurzusok megtartására június és szeptember között. A felkészített szaktanácsadók az ország minden részén, illetve bármely szakterületen dolgozó szaktanácsadó, valamint a saját szakterületük pedagógusai számára támogatást tudnak nyújtani, vagy minikurzus megtartásával, vagy szaktanácsadó-

³ https://www.oktatas.hu/kozneveles/pedagogiai_szakmai_szolgáltatások/fenntarthatóságára_nevelés/ökoiskolák_Magyarországon/ökoisk_eloadások_2021

ként közvetlen támogatással. A négyféle köznevelési szintre (óvoda, tanító, felső tagozat, középfok) létrehozott minikurzusok elősegítik a szaktanácsadók felkészülését a fenntarthatóság tanulthatósága és taníthatósága, a fenntarthatóságra nevelés értékelése, a köznevelési intézmények környezeti nevelési feladatainak tervezése, szervezése és irányítása, továbbá az intézményi szaktanácsadói képességek fejlesztése és az egészintézményes fenntarthatóságra nevelés elve területén.

Hogyan és milyen elemekből épülnek fel ezek a szaktanácsadói minikurzusok?

A minikurzusok 10 órás felkészítéseket jelentenek, melyeknek a teljes szakmai háttéranyag-kidolgozása osztályunkon történt, olyan kollégák bevonásával, akik például régóta szaktanácsadók vagy nagy tapasztalatot szereztek ökoiskolai környezetben. A minikurzusok iskolai változatai 4 órás egyéni felkészülésből és 6 órányi kontakt képzésből (jelenléti vagy online egyidejű munkából, ez utóbbi esetében konferenciabeszélgetésből, online kooperatív feladatokból és egyéni tesztekkel) állnak, majd egyszerű teszttel záródnak. Az óvodai változat 5+5 órás, amelyet +5 órás egyéni munka követ a beadandó dolgozat (környezeti nevelési tevékenység terve) létrehozására. A kontakt szakasz mindegyik minikurzus-változat esetében megtartható online vagy jelenléti formában. A 15 POK közül háromban már 2021-ben megkezdődtek a szaktanácsadói minikurzusok, 2022-ben pedig valamennyi POK-ban megtartják annak érdekében, hogy a fenntarthatósági témában hiteles támogatást és segítséget tudjanak nyújtani szaktanácsadóink az intézményeknek és a pedagógusoknak.

Az ökoiskolai szemléletformálás egyik pillére az említett és hamarosan újra aktuális Fenntarthatósági Témahét. Az idei, 2021/2022-es tanév kiemelt témái a víz, az egészségvédelem és a felelős fogyasztás. A Szakmai Szolgáltatások Osztálya milyen formában kapcsolódik e Témahét munkálataihoz?

Az Oktatási Hivatal együttműködik a PontVelem Alapítvánnyal, így a Témahétre beérkező pályázatok kapcsán főként véleményezési feladataink vannak. A fenntarthatóságra nevelés feladataival kapcsolatos álláshelyen dolgozó munkatársunk – aki a tavalyi év folyamán is ellátta a témához kapcsolódó véleményezési és szakmai előadói feladatokat, így például bekapcsolódott releváns OTDK-dolgozatok értékelésébe, valamint felkérésre előadásokat tartott a tavaszi és őszi pedagógiai napokon – vett részt a Fenntarthatósági Témahét moduljainak lektorálásában. A PontVelemmel tehát folyamatos a kapcsolattartásunk, és a Témahétre beérkezett pályázatok áttekintésén túl részt veszünk azoknak a későbbi bírálatra történő előkészítésében is.

Milyen további platformokon kerül előtérbe a fenntarthatóságra nevelés, illetve a közeljövőben ennek kapcsán milyen tervek megvalósulása várható a Szakmai Szolgáltatások Osztálya részéről?

A minikurzusok szervezésén túl fontos megemlíteni, hogy amióta a fenntarthatósági témát elkezdtük integrálni a szakmai szolgáltatások közé, azóta az őszi, illetve tavaszi pedagógiai napokon kiemelt témaként szerepel a fenntarthatóságra nevelés. Az egyes POK-ok számos műhelymunkát, előadást hirdetnek ebben a témában a pedagógusoknak, tehát a pedagógiai központok azok, amelyek folyamatosan szinten tartják ezt a témát, és szerteágazó programokat szerveznek annak érdekében, hogy a környezeti nevelés kapcsán ország-szerte elérhető és állandó inspirációt, szakmai támogatást kaphassanak a pedagógusok.

A Szakmai Szolgáltatások Osztálya jelenleg egy 30 órás pedagógus-továbbképzést fejleszt kifejezetten a környezettudatosságra és a fenntarthatóságra neveléssel kapcsolatban. A differenciált képzésfelépítés révén egyszerre több intézménytípusnak igyekszünk segíteni, így az Ökoiskolák és Örökös Ökoiskolák mellett a témában eddig kevésbé elmélyült intézményekből érkező pedagógusok is hatékony és új információkat tudnak szerezni továbbképzésünk során. Mindemellett a fenntarthatóságra nevelés témaköre közelgő szaktanácsadói konferenciánkon is kiemelt téma lesz.

Számunkra kiemelten fontos, hogy valamennyi köznevelési intézménynek szolgáltatunk, így elengedhetetlennek tartjuk, hogy a fenntarthatóságra nevelés tekintetében se csak a Zöld Óvodákat és az Ökoiskolákat, hanem minden intézményt segíteni tudjunk. A téma napirenden tartásához az is nagyban hozzájárul, hogy az osztályunk által minden évben kiküldött úgynevezett központi igényfelmérőnk kitöltése során az egyes intézmények és pedagógusok már a fenntarthatóságra neveléshez kapcsolódóan is igénybe tudnak venni tőlünk szolgáltatást, így például a kompetenciaterületnél és az indikátoroknál jelzett témákhoz kapcsolódó szaktanácsadói segítséget. Célunk, hogy minél inkább elmerüljünk a fenntarthatóságra nevelés szakmai hátterében, annak érdekében, hogy mind a Zöld Óvodai és az Ökoiskolai Hálózat, mind pedig a teljes hazai köznevelési intézményhálózat pedagógusai számára folyamatos és hatékony szakmai támogatást tudjunk nyújtani. E komplex gondolkodás révén nemcsak a Zöld Óvoda Hálózatot és az Ökoiskola Programot tudjuk erősíteni, hanem a teljes hazai intézményhálózat számára hatékonyan biztosíthatjuk a folyamatos impulzusokat az ökológiai nevelés terén.